

BİLAL AKYILDIZ RAPORU (MAZLUMDER İstanbul Şubesi)

<http://istanbul.mazlumder.org/tr/main/yayinlar/yurt-ici-raporlar/3/bilal-akyildiz-raporu/554>

01 Ocak 2003 Çarşamba
İstanbul Şubesi

MAZLUMDER İNSAN HAKLARI VE MAZLUMLAR İÇİN DAYANIŞMA DERNEĞİ İSTANBUL ŞUBESİ

BİLAL AKYILDIZ RAPORU

Hazırlayanlar:

Av. Necmettin AYDIN

Av. Elif KOŞAROĞLU

Konu:

Bilal Akyıldız vekili Av. Mehmet Yavuz, 02.01.2003 tarihinde Derneğimize başvurarak; müvekkili Bilal Akyıldız'ın, haksız yere Ümraniye sapsığı olarak gözaltına alınıp tutuklandığını ve hak ihlallerine maruz kaldığını ileri sürmüştür.

Başvuruyu değerlendiren MAZLUMDER İstanbul Şubesi Hukuk Komitesi tarafından bu konu ile ilgili gerekli araştırmanın yapılarak bir rapor tanzim edilmesi istemiyle görevlendirilmemiz üzerine işbu rapor düzenlenmiştir.

Olayların Gelişimi:

Bu bölümde gelişen olaylar, tartışmalı hususlar dışarıda bırakılmak suretiyle ve kronolojik olarak, ele alınmıştır:

1. Başvurucu, 17.11.2002 günü Samandıra İç güvenlik Takım Komutanlığı tarafından yakalanarak gözaltına alınmıştır. Yakalamanın sebebi ve saati ihtilafli konular olduğu için aşağıda incelenecektir.

2. Başvurucu/sanığın gözaltı süresi; Kartal İlçe Jandarma Komutanlığı'nın "gözetim süresinin uzatılması" istemine uygun olarak; Kartal Cumhuriyet Başsavcılığı'nca, 17.11.2002 tarihinde "bir gün süre" ile uzatılmıştır.

3. Başvurucu/sanık, 18.11.2002 tarihli fezlekesi ile birlikte aynı tarihte hâkim önüne çıkarılmış ve sorgusu yapılarak tutuklanmasına karar verilmiştir.
4. Sanık müdafilerinin 20.11.2002 tarihinde yaptıkları tutuklamaya itirazları, 21.11.2002 tarihinde reddedilerek, sanığın tutukluluk halinin devamına karar verilmiştir.
5. Başvurucu/sanık hakkında “zorla kaçırmaya teşebbüs” suçlamasıyla Kartal Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 22.11.2002 tarihinde Kartal Ağır Ceza Mahkemesi’nde dava açılmıştır.
6. Kartal 2.Ağır Ceza Mahkemesi, 28.11.2002 tarihinde duruşma tensip tutanağı düzenleyerek; sanığın tutukluluk halinin devamına karar vererek, duruşmayı 30.12.2002 tarihine tensip etmiştir.
7. Başvurucu/sanığı teşhis işlemine katılan müşteki/mağdurlardan birisinin velisi, 11.12.2002 tarihinde mahkemeye müracaat ederek, Bilal Akyıldız konusunda yanıldıklarından bahisle onun hakkındaki şikâyetlerinden vazgeçtiğini bildirmiştir.
8. Davaya bakan mahkeme, 30.12.2002 tarihine bıraktığı duruşmayı 13.12.2002 tarihine alarak, yaptığı yargılama neticesinde başvurucu/sanığın “beraat ve tahliye”sine karar vermiştir.
9. Beraat kararından sonra başvurucu/sanığın basına yaptığı açıklamalar, Kartal Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından ihbar kabul edilerek soruşturma başlatılmış ise de kolluk kuvvetlerinin işlemleriyle ilgili olarak, “kovuşturmaya mahal olmadığı”na karar verilmiştir. Sanık vekillerinin takipsizlik kararına karşı yaptıkları itiraz, reddedilmiştir.
10. Sanık ve avukatı, gerek kolluk kuvvetleri gerekse başvurucu/sanığı ihbar eden mahalleden bazı şahıslar aleyhine şikâyette bulunmuşlardır.
11. Başvurucu/sanığın aranılan “Ümraniye sapığı” olmadığını belgeleyen ve kolluk fezlekesinde sonuçlarıyla birlikte anılan İstanbul Kriminal Polis Laboratuvarı inceleme sonuç belgesi, sanık aleyhine açılan ceza dosyasına, beraatle sonuçlanan yargılamadan sonra, 23.12.2002 tarihinde intikal etmiştir.

I. RAPORUN HAZIRLANMASINDA BAŞVURULAN YOLAR VE KULLANILAN YÖNTEM

A. Yapılan Araştırma ve Görüşmeler

Rapor hazırlanırken, başvurucunun kendisi ve avukatı ile görüşülmüş, başvurucunun yazılı ifadesi alınmış; başvurucunun yargılanıp beraat ettiği ceza davasının dosya fotokopisi alınmıştır.

Konu ile ilgili olarak, başvuru tarafın Derneğimize müracaatı haricinde, yasal diğer yollara başvurduğu bilindiğinden, daha sonra Bilal Akyıldız'ın bazı kişilerle ilgili yaptığı şikayet üzerine düzenlenen evrakların dosyaya intikali, raporun tamamlanmasının gecikmesine sebep de olsa, beklenmiş ve temin edilerek, dayanak dosyaya alınmıştır.

Başvurucunun yakalanıp gözüaltına alınması anında yanında bulunduğu ileri sürülen kişilerin yazılı ifadeleri temin edilerek, tanıklıkları dosya kapsamına alınmıştır.

B. İdare Nezdinde Girişimler

Dosya üzerinde gerekli ön inceleme yapıldıktan sonra, başvuru tarafın ileri sürdüğü ve dosyadan ilk bakışta anlaşılabilen hak ihlali iddiaları tek tek sayılarak, haksız işlemleri yaptığı ileri sürülen Samandıra İç Güvenlik Takım Komutanlığı'na yazı yazılmıştır.

Bu yazı ile muhataplara gerekli ve yeterli süre verilerek, haklarında vuku bulan hak ihlalleri ile ilgili bilgileri sorulmuş ve bu süre içinde yanıtlamaları veya ne zaman yanıt verebileceklerinin bildirilmesi istenmiştir.

Ancak verilen süre içerisinde ve halen anılan kurum/lar/dan herhangi bir cevap alınamamıştır.

Başvuru konusuna ilişkin bu rapor, iddiaların muhatabı idarenin beyanları olmadan tamamlanmak durumunda kalmış ve iki tarafın da leh veya aleyhlerinde olabilen dosya içeriğinden yararlanılmak suretiyle hazırlanmıştır.

II. BAŞVURU KONUSU İLE İLGİLİ HAK İHLALİ İDDİALARI

A. Yakalamanın yapıldığı yere, zamana ve yakalama yetkisine ilişkin:

1) Başvurucunun, 16.11.2002 tarihli "TUTANAKTIR" başlıklı yazıda belirtilenin aksine; saat 22.20 sıralarında değil, akşam 20.30 –teravih namazı çıkışı- saatinde yakalandığı,

2) Yakalamanın, Samandıra'da belirtilen adreste değil, Bilal Akyıldız'ın Sultanbeyli'deki evinin yanındaki marketten alışveriş yaparken apar topar gerçekleştirildiği,

B. Yakalama yetki ve şartlarına ilişkin:

1) Başvurucuyu mahalleden tanıyan bazı kişilerin "Ümraniye sapağını tanıyoruz" diyerek Jandarmaya başvurarak Bilal Akyıldız'ın yakalanması konusunda –kendi iddialarına göre- Jandarma ile anlaştıkları; bunun üzerine Bilal Akyıldız'ı yakalamak amacıyla sivil ekiple ve yetki sahası dışında –Sultanbeyli'de- operasyon yapıldığı; Bilal Akyıldız'ın bu sebeple yakalandığı halde, 16.11.2002 tarihli "Tutanaktır" başlıklı yazıda kimliğini ibraz edememiş gibi gösterildiği,

2) Yakalama şartlarının oluşmadığı, yakalama işlemi yapılırken, Yakalama-Gözüaltına alma ve

ifade alma yönetmeliğinin 5 maddesinde öngörülen kurallara uyulmadığı,

3) Sanıkla ilgili tutanakların gerçeği yansıtmadığı; sanığa söz konusu tutanakların, adliyeye götürülmek üzere Jandarmadan ayrılırken -okumasına dahi izin verilmeden -kendisine “seni serbest bırakacağız, bir yanlışlık olmuş” denilerek imzalatıldığı,

4) 16.11.2001 tarihli 22:40 saatinde düzenlenen “Yakalama ve Üst Arama Tutanağı”nın sanığın nüfus cüzdanına göre doldurulduğu yazılı olduğu halde aynı gün saat 22:50’de düzenlenen “Tutanaktır” başlıklı yazıda, sanığın “kimliğini ibraz edemediği”nin yazıldığı,

5) Yine yukarıda anılan Yakalama ve Üst Arama Tutanağında, sanığın “Küçük yaşta çocuk kaçırmaya teşebbüs” suçu sebebiyle yakalama yapıldığı yazılı iken bundan 10 dakika sonra düzenlenen “Tutanaktır” başlıklı yazıda bu suçtan hiç bahsedilmeden sanığın “üzerinde kimlik olmadığı” sebebiyle yakalandığının yazılması ve

6) Yakalama ve üst arama tutanağında sanığın, hiç sabıkası olmadığı halde ve bu konuda hiçbir araştırma yapılmadan “sabıkalı” olarak gösterildiği,

C. Gözaltında gerçekleştiği iddia edilen hak ihlalleri

Sanığa CMUK 135. MADDEDEKİ;

1) Kendisine isnat edilen suçun, kendi talebine rağmen bildirilmediği,

2) Yakınlarına haber verilmesinin sağlanmadığı,

3) Sanığa avukat isteme hakkının hatırlatılmadığı; daha sonra duvardaki yazıdan buna hakkı olduğunu öğrenip talep etmesine rağmen kendisine bu hakkın kullandırılmadığı, adliyedeki sorgulama sırasında bu hakkı katip tarafından hatırlatıldığı zaman, Jandarma Subayı tarafından “bu saatte avukat bulunmaz, kendi savunmanı kendin yap” denilerek engel olunduğu,

4) Usulsüz ve yetkisiz teşhis işlemlerinin yapıldığı; teşhis işleminin kendisine benzemeyen kişiler yanında bulundurulmak suretiyle gerçekleştirildiği,

5) Sanığa gözaltındayken, onur kırıcı-kötü muamelede bulunulduğu,

6) Sanığın gözaltındayken aç-susuz bırakıldığı, oturmasına dahi imkan verilmediği,

7) Muayene ve kan alma işlemlerinin, resmi sağlık kuruluşu yerine özel bir klinikte ve farklı bir tarihte yapıldığı,

D. Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği Madde 26’da düzenlenen “Soruşturmanın Gizliliği” İlkesine Aykırı Davranı olarak ;

1) Sanığın gözaltına alınışının ertesi günü basına bildirildiği ve sanığın “ÜMRANIYE SAPIĞI” olarak haberlere konu edilmesine sebep olduğu,

2) Sanığın, Adliyeye sevk edilirken, kimsenin göremeyeceği yerlerden geçirilme imkanı olduğu halde, basın mensupları ve halkın önünden geçirilerek teşhir edildiği iddia edilmiştir.

III. KONUYA İLİŞKİN HUKUKİ DÜZENLEMELER*

A. ANAYASA HÜKÜMLERİ

1. 1982 ANAYASASI

a) Kişi hürriyeti ve güvenliği

Madde 19 - Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

Şekil ve şartları kanunda gösterilen:

Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması; bir küçüğün gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi; toplum için tehlike teşkil eden bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, bir serseri veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi; usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren, ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz.

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hakim kararıyla tutuklanabilir. Hakim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.

Yakalanan veya tutuklanan kişilere, yakalama veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddialar herhalde yazılı ve bunun hemen mümkün olmaması halinde sözlü olarak derhal, toplu suçlarda en geç hakim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirilir.

(Değişik ilk cümle: 03/10/2001 - 4709 S.K./4. md.) Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırksekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hakim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hakim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hallerinde uzatılabilir.

(Değişik fıkra: 03/10/2001 - 4709 S.K./4. md.) Kişinin yakalandığı veya tutuklandığı, yakınlarına derhal bildirilir.

Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir.

Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir.

(Değişik fıkra: 03/10/2001 - 4709 S.K./4. md.) Bu esaslar dışında bir işleme tabi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, Devletçe ödenir.

b) Hak arama hürriyeti

Madde 36 - Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

c) Suç ve cezalara ilişkin esaslar

Madde 38 - Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.

Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.

Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.

(Ek fıkra: 03/10/2001 - 4709 S.K./15. md.) Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez.

d) Temel hak ve hürriyetlerin korunması

Madde 40 - Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkanının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.

(Ek fıkra: 03/10/2001 - 4709 S.K./16. md.) Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.

Kişinin, resmi görevliler tarafından vaki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır.

2. CEZA MUHALEMELERİ USULÜ KANUNU

a) Maznunun tevkifini mucip haller

Madde 104 - (Değişik madde: 18/11/1992 - 3842/4 md.)

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler aşağıdaki hallerde tutuklanabilir.

1 - Kaçma şüphesini uyandıracak vakıalar bulunması.

2 - Delillerin yok edilmesi, değiştirilmesi, gizlenmesi, şeriklerin uydurma beyana veya tanıkların yalan tanıklığa veya tanıklıktan kaçmaya sevk edildiğini, bilirkişilerin etki altına alınmasına çalışıldığını gösteren hal ve davranışların bulunması.

Soruşturma konusu olan suçun, kanunda öngörülen cezasının üst sınırı yedi yıldan az olmayan

hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektirmesi veya sanığın ikametgahı veya meskeninin bulunmaması veya kim olduğunu ispat edememesi durumunda yukarıda bir ve iki numaralı bentlerdeki haller var sayılabilir.

Altı aya kadar hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlarda sanık ancak, suçun toplumda infial uyandırması veya ikametgâhı veya meskeninin bulunmaması veya kim olduğunu ispat edememesi halinde tutuklanabilir.

Soruşturma konusu fiilin önemi veya uygulanabilecek ceza veya emniyet tedbiri dikkate alındığında tutuklama haksızlığa sebep olabilecekse veya tutuklama yerine bir başka yargılama önlemi ile amaca ulaşılabilecek ise tutuklamaya karar verilemez.

b) Yakalanan kimsenin sorguya çekilmesi

Madde 128 - (Değişik madde: 18/11/1992 - 3842/9 md.)

(Değişik ilk cümle: 06/03/1997 - 4229/1 md.) Yakalanan şahıs bırakılmazsa, yakalama yerine en yakın sulh hâkimine gönderilmesi için zorunlu süre hariç yirmidört saat içinde sulh hâkiminin önüne çıkarılır ve sorguya çekilir. Yakalananın talebi halinde müdafii de sorguda hazır bulunabilir.

Üç veya daha fazla kişinin bir suça iştiraki suretiyle toplu olarak işlenen suçlarda, delillerin toplanmasındaki güçlük veya fail sayısının çokluğu ve benzeri nedenlerle Cumhuriyet Savcısı bu sürenin dört güne kadar uzatılmasına yazılı olarak emir verebilir. (Mülga cümle: 06/02/2002 - 4744 S.K../7. md.)

(Değişik fıkra: 06/02/2002 - 4744 S.K../7. md.) Yakalamadan ve yakalama süresinin uzatılmasına ilişkin emirden yakalananın bir yakınına veya belirlediği bir kişiye, Cumhuriyet savcısının kararıyla gecikmeksizin haber verilir.

Yakalama süresinin uzatılmasına ilişkin Cumhuriyet Savcısının yazılı emrine veya yakalama işlemine karşı, yakalanan kişi veya müdafii veya kanuni mümessili veya birinci veya ikinci derecede kan hısımları veya eşi hemen serbest bırakılmayı sağlamak için sulh hakimine başvurabilirler. Sulh hakimi incelemeyi evrak üzerinde yaparak derhal ve nihayet yirmidört saat dolmadan başvuruyu sonuçlandırır. Yakalamanın veya süre uzatmanın yerinde olduğu kanısına varırsa müracaatı reddeder veya yakalananın derhal soruşturma evrakı ile Cumhuriyet Savcılığında hazır bulundurulmasına karar verir.

c) İfade ve sorgunun tarzı

Madde 135 - (Değişik madde: 18/11/1992 - 3842/12 md.)

Zabıta amir ve memurları ile Cumhuriyet Savcısı tarafından ifade almada ve hakim tarafından sorguya çekilmede aşağıdaki hususlara uyulur:

1. İfade verenin veya sorguya çekilenin kimliği tespit edilir. İfade veren veya sorguya çekilen kimliğe ilişkin soruları doğru olarak cevaplandırmak zorundadır.
2. Kendisine isnat edilen suç anlatılır.
3. Müdafii tayin hakkının bulunduğu, müdafii tayin edebilecek durumda değilse baro tarafından tayin edilecek bir müdafii talep edebileceği ve onun hukuki yardımından yararlanabileceği,

isterse müdafinin soruşturmayı geciktirmemek kaydı ile ve vekaletname aranmaksızın ifade veya sorguda hazır bulunacağı bildirilir; yakınlarından istediğine yakalandığını duyurabileceği söylenir.

4. İsnad edilen suç hakkında açıklamada bulunmamasının kanuni hakkı olduğu söylenir.

5. Şüpheden kurtulması için somut delillerinin toplanmasını talep edebileceği hatırlatılır ve kendisi aleyhine var olan şüphe sebeplerini ortadan kaldırmak ve lehine olan hususları ileri sürmek imkânı verilir.

6. İfade verenin veya sorguya çekilenin şahsi halleri hakkında bilgi alınır.

7. İfade veya sorgu bir tutanakla tespit edilir. Bu tutanakta;

a) İfade verme veya sorguya çekme işleminin yapıldığı yer ve tarih,

b) İfade verme veya sorguya çekme sırasında hazır bulunan kişilerin isim ve sıfatları ile ifade veren veya sorguya çekilen kişinin açık kimliği,

c) İfade vermenin veya sorgunun yapılmasında yukarıdaki işlemlerin yerine getirilip getirilmediği, bu işlemler yerine getirilmemiş ise sebepleri,

d) Tutanak içeriğinin ifade veren veya sorguya çekilen ile hazır olan müdafî tarafından okunduğu ve imzalarının alındığı,

e) İmzadan imtina halinde bunun nedenleri yer alır.

d) Yasak sorgu yöntemleri

Madde 135/A - (Ek madde: 18/11/1992 - 3842/13 md.)

İfade verenin ve sanığın beyanı özgür iradesine dayanmalıdır. Bunu engelleyici nitelikte kötü davranma, işkence, zorla ilaç verme, yorma, aldatma, bedensel cebir ve şiddette bulunma, bazı araçlar uygulama gibi iradeyi bozan bedeni veya ruhi müdahaleler yapılamaz.

Kanuna aykırı bir menfaat vaat edilemez.

Yukarıdaki fıkralarda belirtilen yasak yöntemlerle elde edilen ifadeler rıza olsa dahi delil olarak değerlendirilemez.

e) Suça karşı zabitanın vazifesi

Madde 156 - Zabıta makam ve memurları suçluları aramakla ve işin tenviri için lazım gelen acele tedbirleri almakla mükelleftir. Bu makam ve memurlar tanzim ettikleri evrakı hemen müddeiumumîliğine gönderirler.

Ancak hâkim tarafından derhal icrası muktezi tahkik muamelelerine lüzum varsa bu evrakın doğrudan doğruya sulh hakimine gönderilmesi caizdir.

3. 5680 sayılı BASIN KANUNU

Madde 30 - (Değişik madde: 29/11/1960 - 143/1 md.)

Ceza kovuşturmalarına ait talep ve iddianamelerle kararların ve diğer her türlü vesika ve evrakın aleni duruşmada okunmasından, hazırlık ve ilk soruşturmalarda takipsizlik veya yargılamanın men'i, tatili veya düşmesi kararı verilmesinden önce yayınlanması yasaktır.

Ceza kovuşturmasının başlamasıyla hükmün kesinleşinceye kadar hâkim ve mahkemenin hüküm, karar ve işlemleri hakkında mütalaa yayınlamak yasaktır.

4. YAKALAMA, GÖZALTINA ALMA VE İFADE ALMA YÖNETMELİĞİ

a) Yakalama, Gözaltına Alma ve Muhafaza Altına Alma Yetkisi

Madde 5 - Kolluk kuvveti:

a) Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 127 nci maddesinde ve diğer mevzuatta belirlenen;

- 1) Tutuklama müzekkeresi olmaksızın meşhut cürüm sırasında rastlanan veya meşhut cürümden dolayı takip olunan, firar etmesi ihtimali bulunan veya hüviyetinin tayini hemen mümkün olmayan kişileri,
- 2) Gecikmesinde sakınca bulunan ve Cumhuriyet savcısına veya derhal amirlerine müracaat imkanı olmayan hallerde, hakkında tutuklama müzekkeresi kesilmesi gereken kişileri veya suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan diğer hallerde suç işlendiğine veya suça teşebbüs edildiğine dair haklarında kuvvetli iz, eser, emare ve delil bulunan şüphelileri,
- 3) Kolluk kuvvetinin kanun ve usul dairesinde verdiği emre itaatsizlik edenleri ve aldığı tedbirlere uymayanları,
- 4) Görev yaparken mukavemette bulunan veya görevinden alıkoymak maksadıyla kolluk kuvvetine zorla karşı koyan ve yakalanmadıkları takdirde hareketlerine devam etmeleri ihtimali bulunan kişileri,
- 5) Haklarında yetkili mercilerce verilen yakalama ve tutuklama kararı bulunanları veya kanunda istenilen bir mükellefiyeti yerine getirmediikleri için yakalanması gerekenleri,
- 6) Uyuşturucu maddeleri alan, satan, bulunduran veya kullananları,
- 7) Halkın rahatını bozacak veya rezalet çıkaracak derecede sarhoş olanları veya sarhoşluk halinde başkalarına saldıranları,
- 8) Halkın huzur ve sükununu bozanlardan, yapılan uyarılara rağmen bu hareketlerine devam edenlerle, başkalarına saldırıya yeltenenleri ve kavga edenleri,

b) Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun 13 ve 17 nci maddelerinde belirlenen;

- 1) Bir kurumda tedavi, eğitim ve ıslahı için kanunlarla belirtilen esaslara uygun olarak, alınan tedbirlerin yerine getirilmesi amacıyla toplum için tehlike teşkil eden akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, serseri veya hastalık bulaştırabilecek kişileri,
 - 2) Haklarında mahkemece çocuk bakım ve yetiştirme yurtlarına veya benzeri resmi veya özel kurumlara yerleştirilmesine veya yetkili merci önüne çıkarılmasına karar verilen küçükleri,
 - 3) Usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren veya hakkında sınır dışı etme veya geri verme kararı alınan kişileri,
 - 4) Kimliğini bir belge ile veya kolluk kuvvetince tanınmış veya güvenilir kişilerin tanıklığı ile ispat edemeyenlerle gösterdikleri belgelerin doğruluğundan şüphe edilen kişileri, aranan kişilerden olup olmadıkları anlaşılıncaya veya gerçek kimliği ortaya çıkıncaya kadar yirmidört saati geçmemek üzere, yakalama, gözaltına alma veya muhafaza altına almaya yetkilidir.
- Bu maddenin birinci fıkrasının (a) bendinin 1 numaralı alt bendinde belirtilen hallerde yakalama işlemi kolluk kuvvetinin yanı sıra herkes tarafından yapılabilir.

Takibi şikâyete bağlı olup, küçüklere veya beden veya akıl hastalığı veya maluliyet veya güçsüzlüğü nedeniyle kendini idareden aciz bulunanlara karşı işlenen meşhud cürümlerde şüphelinin yakalanması şikâyete bağlı değildir.

b) Yakalama İşlemi

Madde 6 - Yakalama 5 inci maddede belirtilen yetkiler çerçevesinde hakim kararı veya Cumhuriyet savcısının emri ile veya doğrudan kolluk kuvveti tarafından yapılır.

Doğrudan kolluk kuvveti tarafından yapılan yakalama halinde işlem, yakalanan kişi ve uygulanan tedbirler derhal Cumhuriyet savcısına bildirilir.

Yakalanan kişinin ilk olarak üst araması yapılır ve kendisine veya başkalarına zarar verebilecek silah gibi unsurlardan arındırılması sağlanır.

Yakalama sırasında suçun iz, emare, eser ve delillerinin yok edilmesini veya bozulmasını önleyecek tedbirler alınır.

(Değişik fıkra: 18/09/2002 - 24880 S. R.G. Yön./1. md.) Yakalama sırasında kişiye, suç ayrımı gözetilmeksizin yakalama sebebi ve hakkındaki iddialar ile susma ve müdafiden yararlanma hakları, herhalde yazılı ve bunun hemen mümkün olmaması halinde sözlü olarak derhal bildirilir.

(Ek fıkra: 18/09/2002 - 24880 S. R.G. Yön./1. md.) Yakalamadan ve yakalama süresinin uzatılmasına ilişkin emirden, yakalananın bir yakınına veya belirlediği bir kişiye Cumhuriyet Savcısının kararıyla gecikmeksizin haber verilir.

(Ek fıkra: 18/09/2002 - 24880 S. R.G. Yön./1. md.) Yakalanan kişiye yakalanmaya itiraz etme hakkı bulunduğu bildirilerek, bu hakkın nasıl kullanılacağı açıklanır.

Yakalama işlemi bir tutanakla tespit edilir, bu tutanağın bir sureti yakalanan kişiye verilir. Bu kişiye ayrıca haklarının yazılı olarak bildirildiğini ve kendisi tarafından da bu hususun anlaşıldığını belirten Yönetmeliğe ekli "Şüpheli ve Sanık Hakları Formu" (Ek A) tanzim edilerek imzalı bir örneği verilir.

Yakalanan kişi en kısa zamanda gözaltı birimine götürülür.

c) Yakınlarına Haber Verme

Madde 9 - Yakalanan kişinin;

a) Kendisi ile birlikte bir kişi varsa bu kişi vasıtasıyla,

b) Suçun işlendiği yerde ikamet ediyorsa ve haber vereceği yakınının telefon numarasını biliyorsa telefon ile,

c) Haber vereceği yakınının telefon numarasını bilmiyorsa bölge karakolu vasıtasıyla,

d) Konutu suç yeri dışında ise telefon ile veya kişinin adresinin bulunduğu yerle ilişki kurulmak suretiyle,

(Değişik cümle: 18/09/2002 - 24880 S. R.G. Yön./2. md.) haber vermek istediği bir yakınına veya belirlediği bir kişiye gözaltına alındığı veya gözaltı süresinin uzatıldığı ile ilgili olarak Cumhuriyet Savcısının kararıyla haber verilmesi sağlanır.

Gözaltına alınan kişi yabancıysa, vatandaşı olduğu ülkenin büyükelçiliği veya konsolosluğuna haber verilir.

d) Sağlık Kontrolü

Madde 10 - Yakalanan kişinin gözaltına alınacak olması veya zor kullanılarak yakalanması hallerinde doktor kontrolünden geçirilerek yakalanma anındaki sağlık durumu belirlenir.

Gözaltına alınan kişinin herhangi bir nedenle yerinin değiştirilmesi, gözaltı süresinin uzatılması, serbest bırakılması ve adli mercilere sevk edilmesi işlemlerinden önce de sağlık durumunun doktor raporu ile tespiti sağlanır.

Gözaltı süresinde herhangi bir nedenle sağlık durumu bozulanlar ile sağlık durumundan şüphe edilenler derhal doktor muayenesinden geçirilir.

Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görev alanına giren suçlarda, gözaltı süresinin uzatılması halinde, iki kontrol arasındaki sürenin 4 günü geçmemesi koşulu ile gözaltına alınan kişinin sağlık durumu doktor raporu ile tespit ettirilir.

Tıbbi muayene, kontrol ve tedavi, adli tıp kurumu veya resmi sağlık kuruluşları veya belediye tabiplerince ücretsiz yapılır. Doktor raporu dört nüsha halinde düzenlenir. Bu nüshalardan birisi gözaltı biriminde muhafaza olunur, ikincisi sanık gözaltı biriminden çıkışında kendisine verilir, üçüncüsü soruşturma dosyasına eklenir, dördüncüsü ise sağlık kuruluşunda saklanır.

(Değişik fıkra: 18/09/2002 - 24880 S. R.G. Yön./3. md.) Doktor ile muayene edilen şahsın yalnız kalmaları, muayenenin doktor hasta ilişkisi çerçevesinde yapılması esastır. Ancak, doktor veya şüpheli, sanık ya da gözaltına alınan kişi, kişisel güvenlik endişesini ileri sürerek muayenenin kolluk kuvvetleri gözetiminde yapılmasını isteyebilir. Bu istek belgelendirilerek yerine getirilir.

e) Gözaltı Süresi

Madde 13 - Yakalanarak özgürlüğü fiilen kısıtlanan kişinin gözaltı süresi, bu kişinin yakalanması ile birlikte başlar.

Bir veya iki kişi tarafından işlenen suçlarda yakalanan kişi serbest bırakılmazsa en yakın hakime gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç 24 saat içinde hakim önüne çıkarılır. Suç, Devlet Güvenlik Mahkemesinin görev alanına giriyorsa bu süre 48 saattir.

f) Yetkili Mercilere Sevk veya Serbest Bırakma

Madde 16 - Gözaltı süreleri azami süreler olup gözaltına alınan kişilerin işlemlerinin en kısa sürede bitirilmesi esastır.

Gözaltına alınanlar, işlemleri bitirildikten sonra gözaltı süresinin dolması beklenmeden kolluk kuvvetince ilgili Cumhuriyet savcılığına derhal sevk edilir.

g) İfadenin Esasları

Madde 22 - İfade, kolluk kuvveti amir ve memurları tarafından aşağıda belirtilen esas ve usuller çerçevesinde alınır:

a) İfade verenin kimliği tespit edilir. İfade veren kimliğine ilişkin soruları doğru olarak cevaplandırmak zorundadır.

b) (Değişik bend: 18/09/2002 - 24880 S. R.G. Yön./7. md.)(*) Yakalama ve yakalama süresinin uzatılmasına ilişkin emirden, yakalananın bir yakınına veya belirlediği bir kişiye Cumhuriyet

Savcısının kararıyla gecikmeksizin haber verildiği veya verileceği bildirilir.

c) Kendisine isnat edilen suç anlatılır. Isnat edilen suç hakkında açıklamada bulunmamasının kanuni hakkı olduğu hatırlatılır.

d) Müdafî tayin hakkının bulunduğu, müdafî tayin edebilecek durumda değilse baro tarafından kendisine müdafî tayin edilebileceği, arzu ederse müdafîin soruşturmayı geciktirmemek kaydıyla ifade alınırken yanında bulunabileceği, bunun için vekalet vermesinin gerekmediği bildirilir.

e) Talep ederse, bir müdafî görevlendirilmesi için baroya haber verilir. Müdafîin gelmesi için makul bir süre beklenir, müdafî gelmezse bu husus tutanağa kaydedilerek ifade alma işlemine başlanır.

f) Kendisi aleyhine var olan şüphe sebeplerini ortadan kaldırmak ve lehine olan hususları ileri sürmek imkânı verilir.

g) Şüpheden kurtulması için somut delillerin toplanmasını talep edebileceği hatırlatılır.

h) Şahsi halleri hakkında bilgi alınır.

ı) İfade alma şüphelinin lehine olan delilleri açıklamasına engel olmayacak biçimde yürütülür.

i) İfade bir tutanakla tespit edilir.

j) İfade alınan yer, tarih, şüphelinin açık kimliği, bu işlem sırasında hazır bulunanların kimlikleri, görevleri, bu işlemler yapılırken yukarıdaki esaslara uyulup-uyulmadığı, uyulmamış ise sebepleri tutanağa geçirilir.

k) Tutanak, okunup anlaşıldıktan sonra hazır bulunanlarca imzalanır. İmzadan imtina eden varsa bunun sebepleri tutanakta belirtilir.

h) İfade Almada Yasak Yöntemler

Madde 23 - İfade veren şüphelinin beyanları hür iradesine dayanmalıdır. Yasak yöntemlerle elde edilen ifadeler, rızası olsa bile delil olarak değerlendirilemez. Bu nedenle gözaltındaki kişiye;

a) Özgür iradeyi engelleyici nitelikte kötü davranma, işkence, zorla ilaç verme, yorma, aldatma, bedensel cebir ve şiddette bulunma, bazı araçlar uygulama gibi iradeyi bozan bedeni veya ruhi müdahaleler yapılamaz. b) Kanuna aykırı bir menfaat vaat edilemez.

i) Hazırlık Soruşturmasının Gizliliğinin Uygulanması

Madde 26 - Suçluluğu bir yargı hükmüne bağlanana kadar kişinin masumiyeti esastır ve hazırlık soruşturması gizlidir. Bu nedenle, soruşturma safhasında gözaltındaki bir kişinin "suçlu" olarak kamuoyuna duyurulmasına, basın önüne çıkartılmasına, yer gösterme gibi soruşturmaya ilişkin işlemlerin basın önünde veya iştirakiyle yapılmasına, kişilerin basınla sorulu cevaplı görüştürölmelerine, görüntülerinin alınmasına, teşhir edilmelerine sebebiyet verilmez ve soruşturma evrakı hiçbir şekilde yayımlanamaz.

Kolluk kuvveti faaliyetlerinin kamuoyuna duyurulması amacıyla, yakalanan kişilerin kimliklerini ihtiva etmeyen olay bilgileri, basın bildirisini şeklinde ve yetkili birimler tarafından kolluk kuvvetlerinin basına bilgi vermelerine ilişkin özel mevzuat hükümleri dikkate alınarak basın-yayın organlarına bildirilebilir.

j) Sorumluluk

Madde 27 - Bu Yönetmelik hükümlerinin uygulanmasından kanunlarla kendisine yakalama,

muhafaza altına alma, gözaltına alma ve ifade alma yetkisi verilmiş kolluk kuvvetleri sorumludur.

5. 2803 sayılı JANDARMA TEŞKİLAT, GÖREV VE YETKİLERİ KANUNU

Jandarmanın görev ve sorumluluk alanı:

Madde 10 - Jandarmanın genel olarak görev ve sorumluluk alanı; Polis görev sahası dışı olup, bu alanlar il ve ilçe belediye hudutları haricinde kalan veya polis teşkilatı bulunmayan yerlerdir.

Jandarma, kendisine verilen görevlerin ifası ile ilgili olarak diğer güvenlik kuvvetleri ile işbirliği ve koordinasyonda bulunur.

Jandarma veya Emniyet Teşkilatı, kendi sorumluluk sahasında yetersiz kaldıkları veya kalacaklarının değerlendirilmesi halinde, mahalli mülki amirler tarafından birbirlerinin sorumluluk sahalarında geçici olarak görevlendirilebilirler.

Jandarmanın diğer güvenlik kuvvetleriyle işbirliği ve koordinasyon esasları ve emir komuta ilişkileri yönetmelikle belirlenir.

IV. DEĞERLENDİRME

Bu kısımda başvuru tarafın ileri sürdüğü hak ihlali iddiaları irdelenmiş ve ayrıca idarenin düzenlediği belgelerin karşılaştırılması suretiyle anlaşılabilen başka ihlaller de saptanarak değerlendirme yapılmıştır.

1. Yakalama Saati:

Başvuru 16.11.2002 günü yakalanarak göz altına alınmıştır. Bu konuda bir ihtilaf bulunmamaktadır. Ancak yakalamanın yapıldığı saat konusunda çelişkiler ve farklı iddialar mevcuttur. Yakalama saatinin belirlenmesi, kişi hürriyetinin sınırlanması anlamını taşıyan yakalama işleminin yasal sınırlarının tespiti bakımından büyük önem taşımaktadır. Zira; anayasa ve yasalarda öngörülen 24 saatlik ve gözaltı süresinin en fazla 24 saat daha uzatılması suretiyle 48 saatlik süreler, bu saatten itibaren başlamaktadır.

Yakalama işlemini yapan kolluk kuvvetlerinin yakalama saati konusunda çelişkili belgeler düzenlediği dosya kapsamından açıkça anlaşılmaktadır. Bu bağlamda yakalama saati; “tutanaktır” başlıklı yazıda 22:20 sıraları; Yakalama ve Üst Arama tutanağında 22:30; 17.11.2002 tarihinde Kartal Cumhuriyet Başsavcılığı’ndan sanığın gözetim süresinin uzatılmasının istendiği yazıda 23:50 olarak belirtilmiştir.

Yakalama işleminin saati konusunda idarenin düzenlediği belgeler arasındaki çelişkinin yanı sıra başvuru ve yakalama anında onun yanında bulunduğunu beyan eden mahalleden kimi şahıslar, yakalamanın 20:30-20:45 civarında yapıldığını ifade etmektedirler.

Bu açıklamalara göre, kişi hürriyetinin sınırlanması anlamını taşıyan yakalama işleminin yapıldığı saat konusunda, idarenin düzenlediği belgeler arasında açık çelişkiler olduğu ve

bunların güvenilirliklerinin şüpheyle malul olduğu değerlendirilmiştir.

2. Yakalamanın Yapıldığı Yer:

Jandarmanın düzenlediği belgelerde yakalamanın Samandıra'da yapıldığı belirtilmektedir. Ancak başvuru, kendisinin Sultanbeyli'de, ikamet ettiği yere yakın olan kahvehanenin yanındaki marketin önünden öne sürmektedir. Başvurucunun bu ifadesi, yakalama esnasında onun yanında bulduklarını, yakalama işleminden önce onunla mahalle kahvehanesinde oturduklarını söyleyen kişilerin anlatımlarıyla da desteklenmiştir.

Başvuru ve tanıkların yakalamanın yapıldığı yere ilişkin belirttikleri adres, Sultanbeyli ilçe sınırları içinde bulunmaktadır. Anılan yer, Polis Teşkilatı yetki sahasında yer almaktadır. Bu durumda Jandarma, kendi yetki alanını ihlal ederek Polisin yetkili olduğunu alana müdahale ettiği, böylelikle yakalama işlemi, yetkisiz sahada yapılmış kabul edilmelidir.

3. Yakalamanın Sebebi (Yakalamaya Dayanak Kılınan Hukuki Neden):

Yukarıya alınan mevzuat hükümlerinden de açıkça görüldüğü üzere; yakalama, ancak belli durumlarda başvurulabilen bir koruma tedbidir ve sıkı şartlarla kayıtlanmıştır. Bu konuda Jandarmanın düzenlediği belgeler, çelişki arz etmektedir.

Şöyle ki;

16.11.2002 tarihli ve 22:40 düzenleme saatini taşıyan Yakalama ve Üst Arama Tutanağı'nda yakalama sebebi, "küçük yaşta çocuk kaçırmaya teşebbüs" olarak gösterilmiştir. Aynı tarih ve 22:50 saatinde düzenlenen "tutanaktır" başlıklı yazıda ise, sanığın kimliğini ibraz edemediğinden bahisle, "gerekli araştırma ve soruşturma yapılmak üzere" Jandarma karakoluna götürüldüğü yazılmıştır. Oysa bu belgeden on dakika önce düzenlenen Yakalama ve Üst Arama Tutanağı'nda yakalanan kişinin kimlik tespitinin neye göre yapıldığı sorusuna, "nüfus cüzdanına göre" hanesi işaretlenmiştir.

Kriminal Polis Laboratuvarı'na gönderilen yazıda sanıktan, "on üç küçük yaştaki çocuğa tecavüz ve cinsel tacizde bulunan ve halk arasında Ümraniye sapığı olarak bilinen şahsın eşgaline uyan B.A. isimli şüpheli" olarak;

İnceleme İstek Formu'nda "on üç küçük yaştaki çocuğa tecavüz ve cinsel tacizde bulunan ve halk arasında Ümraniye sapığı olarak bilinen şahsın eşgaline uyan B.A. isimli şüpheli olarak yakalanan B.A. adlı şahıs" olarak;

Gözaltı süresinin uzatılması istenen 17.11.2002 tarihli yazıda "küçük yaştaki kız çocuklarını kaçırmaya ve cinsel tacizde bulunmaya teşebbüs suçundan şüpheli olarak yakalandığı"

18.11.2002 tarihli Fezlekede ise, "saat 23 sıralarında belirtilen eşgal tarifine uyan, adının B.A. olduğunu söyleyen fakat kimliğini ibraz edemeyen şahıs kimliğinin tespiti için karakola

getirilmiş” denilmektedir.

22.11.2002 tarihli İddianamede sanığa atfedilen suç ise, “zorla kaçırmaya teşebbüs” olarak belirtilmiştir.

Dosya içeriğinden başvuru/sanığın, Savcılıkça alınan ifadesinin, yapılan sorgusunun ve sanık hakkında açılan ceza davasının konusunun; yukarıda sıralanan belgelerde geçtiği şekilde herhangi bir küçük çocuklara tecavüz sanığı (toplumda bilinen adıyla Ümraniye sapığı) değil, “kaçırmaya ve alıkoymaya teşebbüs” suçu olduğu açıktır. Yani başvuru/sanığı, “Ümraniye sapığı” olarak ifadesi alınmamış, sorgusu yapılmamış ve sanık aleyhine açılan davada da kendisi bu suçla yargılanmamıştır. Bu açık gerçeğe rağmen anılan iç yazışma belgelerinde başvuru/sanıktan, “Ümraniye sapığı” olarak söz edilmesinin bir geçerliliği, dolayısıyla “yakalama” işlemine dayanak oluşturur bir yanı bulunmamaktadır.

Bu durum muvacehesinde; suçluluğu hakkında kuvvetli şüphe bulunan kişilere yönelik bir tedbir olarak başvurulabilen yakalama işleminin başvuru/sanık açısından, yasal dayanağının olmadığı değerlendirilmiştir.

4. Sanık Hakları

Sanık hakları, insan haklarının gelişiminin ve hukuk üstünlüğü idesinin en temel gerek şartlarındandır. İnsan hakları, her yerde ve her zaman riayet edilmesi gereken haklardır ancak herhalde en çok gerektiği ve gerçek ifadesini bulduğu yer, idarenin tasarruf alanı ve en çok gerektiği zaman ise insanın idarenin tasarruf alanında bulunduğu zamandır. Bu bakımdan idarenin, amiyane tabirle eline düşen bireylerin haklarının sağlanıp sağlanmadığı ölçütü, bir ülkede insan haklarına saygının en temel göstergesidir. Bu bakımdan sanık hakları, insan hakları arasında bu temel özellikleriyle çok önemli bir yer tutmaktadır.

Sanık hakları, pek çok uluslar arası ve ulusal üstü hukuk belgelerinde belirlenerek kayıt altına alınmış, İnsan haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi), 1982 Anayasası, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve Yakalama, Gözaltına Alma Ve İfade Alma Yönetmeliği’nde ifadesini bulmuş ve bu hakların nasıl sağlanacağı ayrıntılarıyla belirlenmiştir.

İnceleme konusu olayda sanık haklarına aykırı pek çok uygulama yapıldığı yönünde ciddi iddialar mevcuttur. Bu bağlamda başvuru/sanık, “isnat” hakkında bilgilendirilmediğini, kendisine isnat edilen suçtan, ancak bir jandarma askeri “sapık” diye kendisine sinkafli küfür ederek bağırdığında durumu anladığını; Yakalandığından ailesine haber verilmediğini; avukat isteme hakkının hatırlatılmadığını ve kendisi bu hakkını kullanmak istediğinde buna izin verilmediğini, dolayısıyla savunma hakkının kısıtlandığını ileri sürmüştür. İleri sürülen bu hak ihlalleri, muhatap idareye sorulmuşsa da hiçbir yanıt alınamamıştır. Öte yandan incelemeye esas dosyada bu iddiaların aksine kayıtları içeren belgelerde sanığın imzasının bulunduğu

görülmektedir. Başvurucu/sanık, bu duruma ilişkin olarak, bu belgeleri, özgür iradesiyle imzalamadığını, belgeleri okuyamadığını ve kendisine “seni serbest bırakacağız, bir yanlışlık olmuş” denilmek suretiyle vaatle bulunulması üzerine imzalamak zorunda kaldığını savunmaktadır. Kaldı ki kendisinin imzalarını havi bazı işlemlerde yine de bazı aykırılıklar bulunduğu yukarıda açıklanmıştır. Bu itibarla bu konulardaki ciddi hak ihlali iddiaları not edilmeli, değerlendirme dışı bırakılmamalıdır.

Başvurucunun gözetiminde kendisine kötü muamele yapıldığı konusundaki beyanları, farklı unsurlar içermektedir. Başvurucu, bu konuda Kartal Cumhuriyet Başsavcılığı’nca resen açılan soruşturma kapsamında ifadesine başvurulduğunda, “Bana ne karakolda ne de cezaevinde iken herhangi bir dövülme vb. bir muamelede bulunulmadı” demek suretiyle bu yöndeki şikayetleriyle tutarsızlık sergilemiştir. Başvurucu, daha sonra Savcılık’a verdiği bu ifadesinde; hakkında yeniden takibat yapılacağı endişesi ve psikolojisinin bozukluğu nedeniyle şikayet ettiği husus ve kişileri tam olarak belirtmediği iddiasıyla bu sefer kendisi, kolluk kuvvetleri aleyhine şikayette bulunmuştur.

5. Teşhis İşlemleri

Teşhis işlemleri, usulsüz ve yetkisiz olarak yapılmıştır. Dosya müdarecatına göre mağdurelerin kendilerine yönelik atılı suçları işlemek isteyen kişilerin eşgali elde edilmiştir. Yapılacak olan bu şüphe üzerine bir kişi yakalandığında, usulüne uygun olarak müşteki/mağdur ve tanıkları davet etmektir. Ancak olayda bu yapılmamış ve kolluk kuvvetlerinin düzenlediği belgelere göre başvuru/sanığın yakalandığı gece çok geç saatlerde teşhis işlemleri yapılmıştır.

Kolluk kuvvetlerinin düzenlediği belgelerin karşılaştırılması sonucu yapıldığı belirtilen teşhis işlemlerinin maddi olarak imkansızlığı anlaşılmaktadır. Zira kolluk kuvvetlerinin düzenlediği belgelerden (yukarıda anlatıldığı gibi) birisine göre saat 23:50 sıralarında yakalanan sanık, aynı gece teşhis tutanaklarının birisine göre saat “23:00 sıraları”, diğer ikisine göre ise saat “23.:10 sıraları”nda teşhis işlemlerine konu edilmiştir. Bu belgeler birlikte değerlendirildiğinde, müşteki, mağdur ve tanıkların teşhis ettikleri kişinin aslında daha yakalanmadığı, dolayısıyla elde bulunmadığı sonucu çıkmaktadır.

Dosya müdarecatına göre 06.11.2002 tarihinde küçük bir kız çocuğu, kaçırılmak istenmiştir. Bu konuya ilişkin mağdurenin, babasının müracaat (şikayet)ları ve olayı gören bir diğer çocuğun ifadesi bulunmaktadır. Yine dosya içindeki bir belgeye göre kolluk kuvveti, olayın meydana geldiği yerin basit bir krokisini de çizmiştir. Ancak idarenin düzenlediği bir belgeye göre olay yeri tespit tutanağı, 17.11.2002 günü tanzim edilmiştir. Bu belgede olayın geçtiği yerde, hiçbir iz ve emareye rastlanmamıştır. Bu belgede olayı gerçekleştirdiği ileri sürülen sanığın eşkali yazılıdır. Bu eşkalin başvuruca benzerliği aşağıda değerlendirilmiştir. Kolluk kuvvetlerinin kendilerine yapılan bir başvuru üzerine, hemen harekete geçmeyip, olayın üzerinden on bir gün geçtikten sonra olay yerinde inceleme yapmasının fiil ve/veya faile ilişkin ipuçlarını ele geçirmeye olumsuz etkisi, ciddi bir ihmal olarak tartışılabilir.

Ancak kanımızca burada idarenin kendisine yapılan ciddi bir suç ihbarına karşı yine ciddi bir terahi göstermiş olmasından çok daha önemli olan, bu incelemenin olaydan çok sonra bile olsa, özellikle 17.11.2002 günü yapılmış olmasıdır. Bu konuda başvuru sanığın 16.11.2002 günü yakalanarak gözaltına alındığı dikkatle not edilmelidir. Bu derece açık durum karşısında, “olay yeri tespit tutanağı”nda verilen eşkâlin sanık/başvurucuya benzerliği, müştekinin sanığı kendisini kaçırmaya çalışan şahıs olarak teşhis ettiği değil, aksine bu belgenin ve dolayısıyla sanık eşkali içeren diğer belgelerin sıhhatinin tartışmalı olduğu anlamına gelmektedir.

Bütün bunlardan ayrı olarak yapıldığı belirtilen teşhis işlemlerinin usulsüzlüğü, bu işleme katılan yani yakalanan sanıkla beraber teşhis edecek kişilere gösterilen kişilerin özelliklerinden de anlaşılmaktadır. Kolluk kuvvetlerinin düzenlediği belgelere göre bu işlemler sırasında, sanığın yanına halen aynı yerde askerlik yapmakta olan iki kişi konulmuştur. Sağlıklı bir teşhis işlemi için teşhis edilecek kişinin yanında kendisine az çok benzeyen kişilerin bulundurulması, hukuki bir zorunluluktur. Olayda ise, sanığın yanında görevlilerin bulundurulduğu sabittir. Teşhis işlemleri, bu yönüyle de hukuka aykırıdır.

Yine teşhis işlemleri ile ilgili olarak, müşteki mağdur küçüklerden bir tanesinin velisinin sonraki beyanları da durumun vahametini bir kat daha arttırmaktadır. Bu kişinin başvuru/sanık için yapılacak duruşmanın öne alınmasını sağlayan beyanlarına göre, küçük çocuğu, “medyada çıkan Ümraniye sapığı ile ilgili haberlerden etkilenerek” teşhis işlemindeki başvuru/sanığı suçlayan sözleri sarf etmiştir.

6. Soruşturmanın Gizliliği ve Masumiyet Karinesi

Başvuru/sanığın yakalandığı süreçte İstanbul’un ve özellikle Ümraniye ilçesinin küçük çocuklara saldıran “Ümraniye sapığı” konusunda büyük bir hassasiyet ve korku ve endişe ile ilgilendiği bilinmektedir. Bölgede 2001 yılından beri düzenli bir şekilde küçük çocuklar kaçırılarak tecavüz ve kötü emellere maruz bırakılmıştır. Halk bu olaylardan dolayı bir yandan küçük çocukları için korku ve panik içindeyken, doğal olarak da infial halindedir. İşte bu ahval ve şerait içinde başvuru sanık, yakalandıktan bir gün sonra bu yönde haberlere konu edilmiştir. Verilen haberlerde “Ümraniye sapığı”nın yakalandığı bildirilmiştir. Bazı haberlerde bizzat başvuru/sanığın ismi dahi ısrarla ve defaatle belirtilmiştir.

Kendi beyanına göre henüz ne ile suçlandığını bile bilmeyen dolayısıyla savunma hakkını kullanmak imkanından mahrum bir kişi, peşinen dışarıdaki öfkeli insanlar nezdinde suçlu ilan edilmiştir. Başvuru/sanık, öfkeli insanların nefret duygularına hedef kılınmış, korku ve endişe içinde yaşatılmıştır. Başvuru/sanık, adliyeye götürülürken, -kendi beyanına göre kimsenin göremeyeceği yerden geçirilme imkanı var iken- olayı duyan ve kin ve nefret duygularıyla dolu insanların arasından geçirilmiştir. Başvuru/sanık, daha sonra da tutuklanıp, tutukevine konulduktan sonra da yirmi altı gün boyunca daha önceleri ülkemizde örnekleri çok görülen türden şişlenme, öldürülme korkusuyla ızdırap dolu günler yaşamıştır.

Masumiyet karinesi, bütün hukuk sistemlerinin üzerinde titrediği ve insanlığın en büyük kazanımlarından birisi olmasına rağmen başvuru/sanık hakkında onu yargısız infaz etme konusunda çok insafsız ve pervasız bir şekilde davranılmıştır.

Büyük bir hassasiyetle aranan bir suçlunun yakalandığı önyargısıyla malul zihinlerin yakalanan kişiye yönelik sağlıklı ve adil bir muhakeme yürütmeleri mümkün değildir. Bu maluliyetten hiç kimse masun değildir. Yukarıda “teşhis işlemleri” bölümünün son kısmında anlatıldığı şekilde müşteki/mağdurlar, daha teşhis işlemlerini yaparken, (aranan suçlunun yakalandığı) bilgisiyle donatılmıştır. Böyle bilgiye sahip kılınmış hiç kimsenin bağımsızlık ve tarafsızlığını korumasına imkân bulunmamaktadır. Olayı soruşturup faili ve fiili yargılayacak makamlar da tek tek kişilerde müteşekkildir ve bu kişiler de kamuoyundan beri değildir.

Başvuru/sanık aleyhinde hiç bir kanıt bulunmamasına rağmen, yargı makamlarının sanık hakkında olumsuz kanaat sahibi olmaları ve tutuklama istemiyle sorguya sevk, tutuklama ve tutuklamaya itirazın reddedilmesi işlemlerinde böyle bir peşin yargının etkin olması muhtemeldir. Hukukumuzda hazırlık soruşturmasının gizliliğinin asıllığına

V. SONUÇ

İnceleme konusu olaylarla ve başvuru/sanık ile ilgili olarak pek çok hak ihlali tespit edilmiştir. Doğrudan doğruya başvuru/sanığın insan haklarının ve dar anlamda sanık haklarının çeşitli yönleriyle ihlal edildiği yukarıda açıklanmıştır.

Bütün gayret ve çalışmalara rağmen, inceleme ve araştırma konusu bazı iddialarla ilgili olarak kesin bir sonuç ve kanaate ulaşılamamıştır. Ancak insan haklarına riayet kültürünün yerleşmesi amaçlı ve insanların beyanlarının asıl olduğu inancıyla, tek taraflı olarak ileri sürülen bazı ciddi hak ihlali iddialarının not edilmesi gerekmektedir. Gerek başvuru/sanık, gerek başvuru/sanığa komplo kurduğu iddia edilen bazı kişilerin yakınlarının ifadeleri ve gerekse kimi müşteki ve mağdurların beyanlarından anlaşılan bu iddiaların aksini kanıtlar kuvvetli bir bilgi ve belge de dosyada mevcut değildir. Yukarıda ayrıntılarıyla açıklandığı ve aşağıda özetlendiği şekilde kolluk kuvvetlerinin düzenlediği belgelerin çelişki ve aykırılıklar taşıması karşısında bu resmi belge ve tutanakların delaletinden şüpheye düşmemek mümkün olmamıştır. Bu itibarla varlığı kesin olarak kanıtlanmayan ve fakat doğru olmadığı hususunda da hakkında kuvvetli bir delil de bulunmayan bu hak ihlali iddiaları aşağıya sıra halinde not edilmiştir.

Buna göre;

Sanığın ne ile suçlandığının kendisine bildirilmediği,

Sanığın yakalandığından yakınlarına haber verilmediği,

Sanığa, bazı belgeleri imzalaması için kanun dışı vaatle bulunulduğu,

Sanığa gözaltındayken, küfürlü sözler sarf edilmek ve ayakta gezdirilmek suretiyle kötü muamele edildiği,

Sanığın aç-susuz bırakıldığı,
Sanığı teşhis edecek kişilerin özellikle küçük çocukların iradesine etki edildiği,
Sanığın savunma ve müdafiden yararlanma hakkını kullanmasına engel olunduğu,
Sanığa gözaltında ve özellikle tutuklu olarak tutukevinde iken (idarenin ajanları tarafından olmasa da) kötü muamele edildiği,
Sanığın haklarından ve özellikle savunma hakkından ve müdafî yardımından yararlanmasına imkân verilmediği,
Aksi ispatlanamamış iddialar olarak not edilmek gerekmiştir.

İnceleme konusu olaylarla ilgili olarak, yukarıda detaylı olarak anlatılan ve herhangi bir şüpheye yer vermeden anlaşılabilen hak ihlalleri ise aşağıda sıralanmıştır. Bunlar, inceleme konusu olaylara ilişkin resmi belgeleri içeren dosya münderecatından çıkarılan ve açıkça anlaşılabilen hususlardır.

Bu bağlamda ve özetle;

Başvurucu/sanık, aranmakta olan ve kamuoyunda “Ümraniye sapığı” olarak anılan kişi olduğu ihbarı üzerine ve kendisine karşı olay yerinde konuşlanılarak yakalandığı halde, üzerinde kimliğini gösterir bir belge bulunmaması sebebiyle yakalanmış gibi gösterildiği,
Kolluk kuvvetlerinin sanığı yakalamak için yetki sahasını aşarak işlem yaptığı,
Bazı şahısların başvuru/sanığa, “Ümraniye sapığı”nın yerini ihbar eden kişilere verileceği söylenen parayı almak amacıyla iftira attıkları, kolluk kuvvetlerinin bu yön üzerinde hiçbir şekilde durmadığı veya durmak istemediği,
Kolluk kuvvetlerinin işbirliği yaptığı ileri sürülen bu kişilerin çeşitli suçlardan aranmakta oldukları,
Hiç bir sabıkası olmadığı halde kolluk kuvvetlerinin düzenlediği bir belgede sanığın sabıkalı gösterildiği,
Hukuken geçerli bir neden bulunmadığı halde sanığın yakalanarak ve akabinde tutuklanarak hürriyetinden mahrum edildiği,
Sanığın yetkisiz ve hukuken geçersiz teşhis işlemlerine maruz bırakıldığı,
Kolluk kuvvetlerinin düzenlediği belgelerin karşılaştırılmasına göre aslında teşhis işlemlerinin yapılmış olmasının imkânsız olduğu,
Yargı makamlarının kişi hürriyetini sınırlayan işlemlerinin denetlenmesi (habeas corpus) ilkesinin etkin bir şekilde işletilmediği,
Sanık hakkında bu yönde hiçbir mahkeme kararı olmadığı halde suçlu ilan edildiği, yakalanan sanığın çevrede korku, panik ve infiale sebep olan bir hüviyetle teşhir edildiği ve basın yayın organlarının bu yönde haber yapmalarına sebep olunduğu, bu yönüyle sanığın, evrensel masumiyet ilkesine aykırı olarak peşinen suçlu ilan edildiği ve dolayısıyla onun adil yargılanma hakkının ihlal edildiği,
Bazı basın yayın organlarının masumiyet karinesini çiğneyerek başvuru/sanığı suçlu göstererek özgürlük ve güvenlik ve kişilik haklarına tecavüz ettikleri ve adı geçen toplumda

infial yaratan bir kimlikle tanınmasına yol açtığı sonuçlarına varılmıştır.

YAYIN BİLGİLERİ Kategori Adı

Yurt İçi Raporlar

Tarih 2003-01-01